

СЕКЦІЯ 6

Оподаткування діяльності підприємств: проблеми та перспективи розвитку

УДК 336

Хоменко І. О., д-р екон. наук, професор

Сорока А. В., здобувачка вищої освіти 3 курсу, групи ЕК-201

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ВПЛИВ ЗМІНИ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Ключові слова: економіка України, система оподаткування, зміна, законодавство.

З початком широкомасштабного вторгнення економіка України, як і інші сфери людської життєдіяльності, опинилася в надзвичайно скрутному становищі: податкові надходження значно скоротилися, а потреби у фінансуванні різко зросли. Саме тому, щоб у таких умовах економіка та бізнес продовжували ефективно працювати та виживати, держава має сприяти адаптації податкових правил до воєнних реалій.

Хоча в таких поспішних умовах Парламент може ухвалити суттєві зміни до законодавства, які виявляються занадто радикальними й не до кінця продуманими. Від таких кроків зазнає негативного впливу податкова визначеність, а за нею тяжіють і ряд інших суб'єктів: платники податків і контролюючі органи.

Уже зараз економіка нашої держави плавно оживає та пристосовується до нових сьогоденних умов. На це суттєво вплинув вектор лібералізації та дерегуляції бізнесу, який обрав уряд країни для стимулювання економіки в особливий період.

З позицій оподаткування урядовцям вдалося зменшити шок у сфері бізнесу шляхом запровадження податкових пільг та послаблення вимог до подання звітності.

15 березня 2022 року Верховна Рада ухвалила Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» (законопроект №7137-д від 14.03.2022). Закон набуває чинності з дня його опублікування. Згідно з цим законом затверджено відтермінування сплати податків, подання звітності, запровадження мораторію на всі види податкових перевірок та звільнення від відповідальності тих, хто не зміг вчасно сплатити податки [1].

Контраверсійною зміною стала можливість усім підприємствам з оборотом до 10 млрд грн перейти на спрощену систему оподаткування зі сплатою 2% від обороту. При переході на цю систему бізнес звільняється від сплати внутрішнього та імпортного ПДВ, подання податкової звітності, тобто фактично на цей період суб'єкт господарювання припиняє бути платником ПДВ. Це значно спростить податковий облік, адже суб'єкти господарювання звільнюються від звичного податку на прибуток (18%) та ПДВ (20%). З квітня були внесені поправки до закону, які дозволили переходити на цю систему й компаніям з понад 10 млрд грн річного доходу.

Водночас фізичні особи-підприємці (ФОПи) третьої групи на спрощеній системі отримали можливість сплачувати 2% від доходів замість 5%, а для ФОПів 1 та 2 групи податки скасовано повністю на час дії воєнного стану, або, якщо точніше, то вони стали добровільними [2].

З одного боку це рішення значно спростило податковий облік, але з іншого - знизило податкові платежі тоді, коли в цьому не було жорсткої необхідності, адже підприємці, які зазнали збитків, і так не платили б податок на прибуток, а розширювати спрощену систему на всіх у довгостроковій перспективі шкідливо і для бюджету, і для розвитку бізнесу. Крім того, 2% податок з обороту надходив не до державного бюджету, а до місцевих. Відповідно, державний бюджет уже втратив значну частину податку на прибуток та ПДВ, який раніше сплачувався до його казни відповідними підприємствами. Але від цього впровадження отримали зиск саме місцеві бюджети, у яких з'явилося додаткове джерело покриття бодай невелику частину своїх видатків.

Цей неоднозначний ефект підтверджують статистичні дані, які свідчать про те, що, до прикладу, протягом перших чотирьох місяців 2022 року місцевим бюджетам вдалося отримати податкових надходжень більше, ніж за аналогічний період минулого року. За даними податкових органів, у січні-квітні місцеві бюджети отримали 110,3 млрд грн податкових платежів, що на 9,8 млрд грн або майже на 10% більше аналогічного показника минулого року [3].

Крім того, 24 березня 2022 року Парламент затвердив чергові зміни в законодавство для спрощення частини процедур, пов'язаних з оподаткуванням, на період дії правового режиму воєнного стану. Одним із таких послаблень виступило звільнення від сплати ПДВ, акцизного податку та імпортного мита при розмитненні транспортних засобів, що ввозяться на територію України [4].

Однак, таке податкове послаблення не було абсолютним та мало ряд виключень, тим не менш суб'єкти, які скористалися таким нововведенням отримали зиск, адже 1 липня податки на імпорт відновили, одночасно скасувавши обмеження на імпорт товарів [1].

Це відбулося внаслідок аналізу та виявлення негативних сторін такого впровадження, що фактично призводило до виснаження валютних резервів при умовах фіксованого валютного курсу.

Податкова лібералізація, запроваджена урядом, також стосувалася й ринку пального, а також нових пільг із плати за землю й екологічного податку.

Адже 18 березня набрав чинності закон, який затвердив зниження ставки акцизного податку на пальне (бензин, дизель та скраплений газ) до нуля, а ставку ПДВ - з 20 до 7%. Та вже 30 серпня Верховна Рада України ухвалила законопроект №7668-д, який відновлює акцизний податок на пальне в Україні. Як зазначають у Міністерстві економіки, повернення акцизу на пальне має особливе значення для наповнення державного дорожнього фонду та прискорення відновлення інфраструктури, яка зазнала пошкоджень внаслідок ведення бойових дій [5].

З 1 березня 2022 року та по 31 грудня 2022 року та ще рік після закінчення воєнного стану звільнено від сплати земельного податку та орендної плати за землю території, на яких велись бойові дії або які визнано тимчасово окупованими. Перелік таких територій не є постійним, його визначає КМУ, і саме на цих територіях протягом 2022-2023 років не буде нараховуватися та стягуватися мінімальне податкове зобов'язання та справлятися екологічний податок [6].

Для створення сприятливих умов в умовах воєнного стану не включається до сукупного оподаткованого доходу сума благодійної допомоги. Таке рішення ухвалив парламент 15 березня, передбачивши податкові пільги для організацій, які надають благодійну допомогу.

Так, пальне, передане ЗСУ або ТРО, а також як гуманітарна допомога не оподатковується ПДВ. У вересні були внесені зміни до законодавства, які звільняють від оподаткування благодійну допомогу, виплачену членам сімей поранених та загиблих учасників бойових дій [2].

Отже, так звана податкова лібералізація в умовах сьогодення стала вимушеним кроком. Можливість переходу до спрощеної системи оподаткування, зниження ставок акцизного податку, ПДВ, дерегуляція бізнесу – такі вимушені антикризові заходи в сфері оподаткування допомогли запустити економіку. Таким чином підприємства змогли отримати непряму фінансову допомогу від держави та зосередитися на питаннях виробництва й збуту продукції, а не хвилюватися з приводу питань сплати податків. Однак, варто усвідомлювати, що такі заходи можуть впроваджуватися лише в критичних ситуаціях і на короткостроковий термін. Адже є безліч нюансів у таких реформах оподаткування, до обговорення яких уряд нашої держави має постійно звертатися. Водночас в таких складних умовах задля підтримання та стимулювання бізнесу держава може запроваджувати абсолютні інші заходи, більш прямого, а не опосередкованого впливу, при цьому не змінюючи принципів оподаткування, таким чином фінансова система країни залишатиметься надійнішою. Тому розуміємо, що система оподаткування нашої держави буде зазнавати змін ще неодноразово, а бізнес і населення має бути до цього готове.

Список використаних джерел: 1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T222120?an=1>. 2. Українська правда. Податкові послаблення для парків, ФОПів та інших під час війни. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/>

2022/10/18/692753. 3. VoxUkraine. Податки воєнного часу. Чого слід очікувати від змін у податковій системі, ухвалених з початку війни? URL: <https://voxukraine.org/podatky-voyennogo-chasu-chogo-slidochikuvaty-vid-zmin-u-podatkovij-systemi-uhvalenyh-z-pochatku-vijny>. 4. LigaZakon. Скасовано податки на ввезення авто: що саме передбачено Законом. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/210388_skasovano-podatki-na-vvezennya-avto-shcho-same-peredbacheno-zakonom. 5. Укрінформ. Мультимедійна платформа іномовлення України. Рада повернула акциз на пальне URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3576402-rada-povernula-akciz-na-palne.html>. 6. WikiLegalAid. Плата за землю під час воєнного стану. URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/%D0%9F%D0%BB%D0%B0%D1%82%D0%B0_%D0%B7%D0%B0_%D0%B7%D0%B5%D0%BC%D0%BB%D1%8E_%D0%BF%D1%96%D0%B4_%D1%87%D0%B0%D1%81_%D0%B2%D0%BE%D1%94%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%83. 7. Хоменко І. О., Горобінська І. В., Шаргородський І. С. Податкове навантаження суб'єктів господарювання як об'єкт державного регулювання. *Науковий вісник Полісся*. 2021. № 1 (22). С. 102-113. 8. Хоменко І. О., Горобінська І. В., Матяш Л. М. Ухилення від податкового оподаткування як наслідок фіскальної спрямованості податкової системи в Україні. *Вісник НТУ. Серія «Економічні науки»*. 2019. Вип. 2 (44). С. 161-170.

УДК 336

Акименко О. Ю., д-р екон. наук, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування

Глоба А. О., здобувачка вищої освіти 3 курсу, групи ФАМ-201

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ПОДАТКОВА КОМПОНЕНТА В АРХІТЕКТОНІЦІ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ключові слова: податкова компонента, архітекtonіка, податкова політика, доходи держави, стимулювання, інструменти, податкове навантаження.

Розвиток України, безумовно, охоплює всі економічні явища та процеси, в яких держава приймає безпосередню участь. При цьому, податковій компоненті в архітектоніці економічної діяльності відведено важливу роль, з огляду на (1) акумулювання грошових коштів, необхідних державі для виконання нею певних функцій, (2) формування ефективних економічних умов, які спонукали б суб'єктів господарювання діяти у відповідному суспільному напрямку [1, 6-8].

Отже, економічний розвиток України залежить від створення ефективної податкової політики - інструмента регулювання економічних процесів у державі, перспективний напрям якої має бути спрямовано на:

- безпосереднє виконання державою своїх функцій;
- регулювання виробництва;
- створення робочих місць та умов для розвитку пріоритетних галузей економіки;
- забезпечення соціальних гарантій;
- підвищення добробуту населення тощо [3, 4].

Використовуючи ті чи інші податкові пільги, держава регулює пропорції як у економічній структурі виробництва й обміну, так і у розвитку продуктивних сил [2, 5].

В арсеналі наукових доробків зарубіжних і вітчизняних науковців є низка дефініцій щодо визначення поняття «податкова політика». Більшість науковців ідентифікує податкову політику, як «складову частину соціально-економічної політики держави, орієнтовану на формування такої податкової системи, яка буде стимулювати накопичення та раціональне використання національного багатства країни, сприяти гармонізації інтересів економіки і суспільства, і тим самим забезпечувати соціально-економічний прогрес суспільства» [6].

Погоджуючись із думкою Ю. Іванова, вважаємо доречним розглядати податкову політику в розрізі підходів, серед яких:

1) вузькоспрямований – відповідно до якого сфера застосування податкової політики безпосередньо локалізується сферою податків;

2) функціонально-цільовий – відповідно до якого увага зосереджується на (1) функціональних можливостях та сутності податків в економічній площині, (2) зазначенні поточних цілей реалізації податкової політики;